

Wiad. entomol.	23 (4): 233-238	Poznań 2004
----------------	-----------------	-------------

Występowanie *Sitona (Charagmus) gressorius* (FABRICIUS, 1792)
(*Coleoptera: Curculionidae: Entiminae*) w Polsce

The occurrence of *Sitona (Charagmus) gressorius* (FABRICIUS, 1792)
(*Coleoptera: Curculionidae: Entiminae*) in Poland

JUSTYNA WIATER

Katedra Ekologii i Ochrony Środowiska UWM, Plac Łódzki 3, 10-727 Olsztyn

ABSTRACT: *Sitona gressorius* (*Coleoptera, Curculionidae*) is reported from 15 regions. New records from Podlasie, Roztocze and Western Sudety Mts suggest continuous expansion of the species. Since the first record from Wielkopolska Lowland *S. gressorius* has expanded to Northern, Eastern and Southern Poland. The expansion of the species in the whole country is expected since the food plants are very common in the whole of Poland.

KEY WORDS: *Coleoptera, Curculionidae, Sitona gressorius*, faunistics, new localities, Poland.

W Polsce występują 23 gatunki ryjkowcowatych z rodzaju *Sitona* GERMAR, 1817, z czego 21 należy do podrodzaju *Sitona* s. str. Do podrodzaju *Charagmus* SCHOENHERR, 1834, spośród istniejących 6 gatunków, jedynie dwa – *S. gressorius* (FABRICIUS, 1792) i *S. griseus* (Fabricius, 1775) występują w Polsce (BURAKOWSKI i in. 1993).

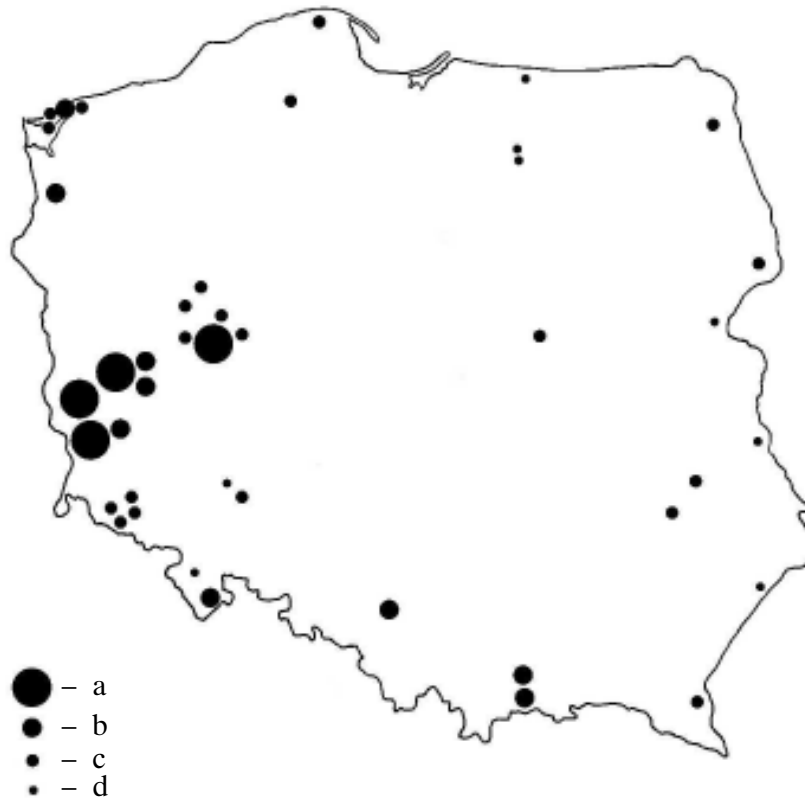
Zarówno postacie larwalne, jak i dorosłe *S. gressorius* żyją na różnych gatunkach roślin motylkowych (*Papilionaceae*). Najczęściej wymienianymi w literaturze roślinami żywicielskimi są wszystkie występujące w Polsce gatunki łubinów – *Lupinus* spp., żarnowiec miotlasty – *Sarothamnus scoparius* L., robinia akacjowa – *Robinia pseudoacacia* L., seradela drobna – *Ornithopus per-*

pusillus L. i janowiec – *Genista* spp. (BURAKOWSKI i in. 1993; CMOLUCH, STANIEC 1986; KANIA 1991; PETRYSZAK i in. 1996; STACHOWIAK 1978, 1993).

S. gressorius jest elementem palearktycznym w faunie Polski (BURAKOWSKI i in. 1993), choć inni autorzy podają ten gatunek, jako element subatlantycki (CMOLUCH i in. 1982). Gatunek ten znany jest z krajów śródziemnomorskich, środkowej i południowo-wschodniej Europy oraz części Skandynawii. W Niemczech odnotowany został po raz pierwszy w 1933 roku (STACHOWIAK 1978). W 1935 ponownie wykazano go z terenu Niemiec (SCHOLZ 1935). SMRECZYŃSKI w 1966 wskazał jako najbliższe granic Polski, stanowisko koło Lipska (STACHOWIAK 1978). Pierwsze dane o występowaniu *S. gressorius* na Śląsku pojawiły się w XIX wieku (SCHILLING 1829). KOTULA wymienił *S. gressorius* z Woli Duchackiej (obecnie dzielnica w południowej części Krakowa), wliczając go do fauny Galicji (KOTULA 1873). RYBIŃSKI w 1896 roku podał gatunek z Krakowa, jako nowy dla kraju, jednak sądzono, że został on zawleczony z jakąś południową rośliną (SMULIKOWSKI 1924). SMRECZYŃSKI w 1921, sugerując, że okaz RYBIŃSKIEGO należy do *S. griseus*, skreślił chrząszcza z fauny Polski, a w kilkadziesiąt lat później również nie zaliczył go do fauny krajowej (SMRECZYŃSKI 1966; BURAKOWSKI i in. 1993). *S. gressorius* uznano za trwały element fauny Polski w 1978 roku, podając cztery pewne stanowiska w zachodniej części kraju. Wówczas po raz pierwszy znaleziono go razem z *S. griseus* w okolicach Zielonej Góry (STACHOWIAK 1978). Pod koniec lat osiemdziesiątych i na początku dziewięćdziesiątych gatunek znalazł się w Katalogu Chrząszczy Środkowej Europy oraz w Wykazie zwierząt Polski (LUCHT 1987; MROCZKOWSKI, STEFAŃSKA 1992). Stwierdzone stanowisko w Puszczy Augustowskiej jest dowodem na to, że *S. gressorius* opanował obszar zachodniej i północnej Polski (STACHOWIAK 1993). Kolejne odkrycia w okolicach Warszawy i wcześniejsze w Pieninach (CMOLUCH, STANIEC 1986) sugerują szybkie rozszerzanie się jego zasięgu na wschód kraju (WANAT 1993). W 1993 gatunek ten zaliczony zostaje do fauny Beskidu Zachodniego (BURAKOWSKI i in. 1993). W tym czasie dociera również do Puszczy Białowieskiej (WANAT 1999), a po kilku latach zostaje odnotowany, jako nowy gatunek dla Wyżyny Lubelskiej i Niziny Sandomierskiej (ŁĘTOWSKI, STANIEC 1997). *S. gressorius* do Polski przywędrował prawdopodobnie z terenu Niemiec. Pierwsze stwierdzenia tego chrząszcza zanotowano w południowo-zachodniej Polsce, w okolicach Zielonej Góry i Żar (Ryc.). Z czasem jego zasięg występowania rozszerzał się na zachodzie i południu kraju (Pojezierze Pomorskie, Górny Śląsk, Sudety, Beskid Zachodni). W końcu dotarł na południowo-wschodnie i północno-wschodnie krańce Polski (Pojezierze Mazurskie, Podlasie, Białowieża, Wyżyna Lubelska,

Bieszczady), skąd jest podawany od kilkunastu lat. Rozmieszczenie *S. gressorius* na mapie (Ryc.) zostało podane za następującymi autorami: STACHOWIAK (1978), STACHOWIAK, BARANIAK (1980), STACHOWIAK (1986), CMO-LUCH, STANIEC (1986), KANIA (1991), STACHOWIAK (1993), WANAT (1993), STACHOWIAK (1995), KNUTELSKI, PETRYSZAK (1995), PETRYSZAK, SKALSKI, HOLLY (1996), ŁĘTOWSKI, STANIEC (1997), WANAT (1999).

S. gressorius znany jest obecnie z 15 krain, niedawno gatunek ten został wykazany z trzech nowych krain: Podlasia, Roztocza, Sudetów Zachodnich. Ponadto stwierdzony na trzech nowych stanowiskach na Pojezierzu Mazurskim. Stanowisko w Bartoszycach, na północ od Olsztyna, jest najbardziej wysuniętym na północny-wschód Polski. Kolejne dane na temat występowania

Ryc. Stanowiska *Sitona gressorius* (FABR.) na terenie Polski: a – stanowiska odłowu w latach 70. XX wieku; b – stanowiska odłowu w latach 80. XX wieku; c – stanowiska odłowu w latach 90. XX wieku; d – stanowiska odłowu od 2000 roku.

Fig. Localities of *Sitona gressorius* (FABR.) in Poland: a – records from the seventies of the 20th century; b – records from the eighties of the 20th century; c – records from the nineties of the 20th century; d – records after the year 2000.

nia *S. gressorius*, mogą świadczyć o jego intensywnej ekspansji na terenie kraju. Jest on gatunkiem napływowym w naszej faunie. Analizując historię dyspersji tego gatunku na terenie Polski, na podstawie literatury i własnych danych, można wysnuć hipotezę, że *S. gressorius* zasiedlił ten teren w latach siedemdziesiątych zeszłego stulecia, przybywszy z terenów Niemiec, a następnie rozprzestrzenił się na południe i północny-zachód. Biorąc pod uwagę dość szeroki zasięg występowania roślin żywicielskich tego gatunku, prawdopodobna jest jego obecność na całym obszarze Polski. Brak notowań tego ryjkowca z innych obszarów, można tłumaczyć jedynie nierównomiernym stopniem zbadania entomofauny naszego kraju.

Wykaz nowych stanowisk *S. gressorius* w Polsce:

- Pojezierze Mazurskie: Bartoszyce (UTM: DF81), 26 VII 2002 – 1 ex., leg. J. WIATER, 29 VII 2002 – 1 ex., leg. J. WIATER, 27 X 2002 – 6 exx., leg. J. WIATER, 29 X 2002 – 3 exx., leg. J. WIATER – łapano na łące, w sąsiedztwie pól, z łubinu (*Lupinus* sp.), w pobliżu rzeki Łyny; Olsztyn - Kortowo (DE65), 12 V 2002 – 3 exx., leg. D. MARCZAK, 18 V 2002 – 6 exx., leg. D. MARCZAK – zebrany z łubinu, na suchej łące graniczącej z lasem i na torowisku; Olsztyn (okolice jez. Skanda) (DE65), 16 V 2002 – 1 ex., leg. D. MARCZAK – złapano w czerpak.
- Podlasie: Mielnik (okolice rezerwatu stepowego „Góra Uszeście”) (FD30), 15 IV 2000 – 1 ex., leg. A. MALKIEWICZ – znaleziony na skarpie kserotermicznej.
- Roztocze: Werchrata (FA76) (Południoworoztoczański Park Krajobrazowy), 2 VII 2002 – 9 exx., leg. J. WIATER, 4 VII 2002 – 1 ex., leg. J. WIATER, 6 VII 2002 – 14 exx., leg. J. WIATER – zbierany z długiego pasa łubinu, przy polnej drodze, na skraju lasu; teren otwarty, dobrze nasłoneczniony.
- Sudety Zachodnie: Łączna ad Kłodzko (XR19), 6 VII 2003 – 8 exx., leg. J. KANIA, 6 VII 2003 – 6 exx., leg. J. WIATER – zebrany z łubinu, na łące otoczonej lasem i polami; stanowisko to znajduje się na wysokości 340–350 m n.p.m.

Składam serdeczne podziękowania za cenne uwagi dr Jarosławowi KANI.

SUMMARY

Dispersion of *Sitona gressorius* (FABR.) in Poland is analyzed. It is considered that this species connected with the papilionaceous plants migrated to Poland from Germany. It was recorded for the first time from the western part of Poland by STACHOWIAK (1978). Further studies proved expansion of *S. gressorius* in the country. The species was recorded from 5

regions in the eighties and from another 6 in the nineties of the 20th century. So far, *S. gressorius* has been reported from 12 regions but the new data presented in the paper show further expansion of the distribution area. The expansion of the species in the whole country is expected since the food plants are very common in the whole of Poland.

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1993: Chrząszcze – *Coleoptera*, Ryjkowce – *Curculionidae*, część 1. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXII, **19**: 1-304.
- CMOLUCH Z., ŁĘTOWSKI J., MINDA-LECHOWSKA A. 1982: Ryjkowce z rodzaju *Sitona* GERMAR (*Coleoptera*, *Curculionidae*) na plantacjach roślin motylkowych w Polsce. Ann. UMCS, Sect. C, **37**: 67-86.
- CMOLUCH Z. STANIEC B. 1986. Bemerkungen über *Otiorhynchus repletus* BOH. und *Sitona gressorius* (F.) (*Coleoptera*, *Curculionidae*). Ann. UMCS, Sect. C, **41**: 163-166.
- GOSIK R., ŁĘTOWSKI J. 2003: Materiały do poznania ryjkowcowatych (*Coleoptera*: *Curculionoidea*) Podlasia. Wiad. entomol., **22**: 51-52.
- KANIA J. 1991: Nowe stanowiska i uwagi o polskich *Curculionoidea* (*Coleoptera*: *Apionidae*, *Curculionidae*). Wiad. entomol., **10**: 219-220.
- KOTULA B. 1873: Przyczynek do fauny chrząszczy Galicji. Spr. Kom. Fizyogr., Kraków, **7**: (35)-(90).
- KNUTELSKI S., PETRYSZAK B. 1995: *Otiorhynchus sulcatus* (FABRICIUS, 1775) w Karpatach Polskich oraz inne nowe dla fauny Gorców, Pienin Centralnych, Pienin Spiskich i Magury Spiskiej gatunki ryjkowców (*Coleoptera*: *Curculionidae*) Wiad. entomol., **14**: 43-53.
- LUCHT W. H. 1987: Die Käfer Mitteleuropas, Katalog. Krefeld. 342 ss.
- ŁĘTOWSKI J., STANIEC B. 1997: Materiały do poznania *Attelabidae* i *Curculionidae* (*Coleoptera*) wschodniej polski. Wiad. entomol. **16**: 21-28.
- MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1992: *Coleoptera* – Chrząszcze. [W:] RAZOWSKI J. (red.): Wykaz zwierząt Polski, tom III. Krakowskie Wydawnictwo Zoologiczne, Kraków: 7-197.
- PETRYSZAK B., SKALSKI T., HOLLY M. 1996: Rzadkie gatunki ryjkowców (*Coleoptera*: *Curculionidae*) z Gór Sanocko-Turczańskich. Wiad. entomol., **15**: 93-96.
- SCHOLZ R. 1935: *Sitona gressorius* F. Ent. Bl., **31**: 38-39.
- SMULIKOWSKI K. 1924: Przegląd krajowych gatunków z rodzaju *Sitona*. Rozp. Wiad. Muz. Dzieduszyckich, Lwów, **9**: 92-99.
- STACHOWIAK P. 1978: *Sitona* (*Charagmus*) *gressorius* F. (*Coleoptera*: *Curculionidae*) nowy gatunek dla Fauny Polski. Bad. fizjgr. Pol. zach., ser. C, **31**: 133-136.
- STACHOWIAK P. 1986: Nowe i rzadkie dla Polski gatunki ryjoszowatych, podryjkowatych i ryjkowcowatych (*Coleoptera*, *Rhinomeceridae*, *Attelabidae*, *Curculionidae*). Pol. Pismo ent., **56**: 263-271.
- STACHOWIAK P. 1993: Materiały do poznania rozmieszczenia i znaczenia ryjkowców z rodzaju *Sitona* GERMAR (*Coleoptera*, *Curculionidae*) w Polsce. Pol. Pismo ent., **62**: 25-34.

- STACHOWIAK P. 1995: Materiały do poznania ryjkowców *Coleoptera* – *Attelabidae*, *Apionidae*, *Curculionidae* Puszczy Bukowej koło Szczecina. *Parki nar. Rez. Przyn.*, **14**, 1: 109-120.
- STACHOWIAK P., BARANIAK E. 1980: Ryjkowce *Curculionoidea* Wielkopolskiego Parku Narodowego, Część I. *Parki nar. Rez. Przyn.*, **1**: 17-23.
- WANAT M. 1993: Nowe stanowiska interesujących gatunków ryjkowcowatych (*Coleoptera*, *Curculionidae*) w Polsce. *Wiad. entomol.*, **12**: 31-36.
- WANAT M. 1999: Ryjkowce (*Coleoptera*: *Curculionoidea* bez *Scolytidae* i *Platypodidae*) Puszczy Białowieskiej – charakterystyka fauny. *Parki nar. Rez. Przyn.*, **18**, 3: 25-47.